

(old)

હીંદુસ્તામાં, તેરમા-સીમંતની
મજમણવારે સંખંધી

આ ભાવણ ૧૦૨૬

અત્રેનાં સાદા મંદીરમાં, સંવત ૧૯૩૪નાં

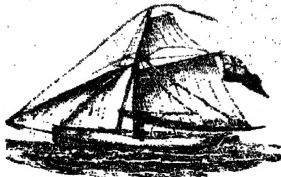
કારતક વદ ૬ ને દીપસે, કઠીબધા

વાણીઆચારનાં મળેલા

મહાજન આગળ

ફંગીલદાસ હરકીરાનદાસે

ચાંચી સંભળાવ્યું હતું.

સુરત મહે

રાજાની સામે અમદાવાદ પેગલી હવેલીમાં વિક-

ટારિઆ પ્રેસમાં મહારામ પેલાઆદમે છાપ્યું.

સન ૧૯૩૮—સંવત ૧૯૩૪.

કીમત બે આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

૧૦૨૮

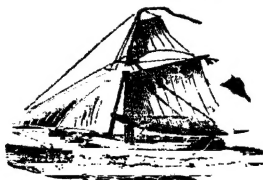
અનુક્રમાંક ~~૧૦૨૮~~ કિંમત

ગ્રંથનામ ડિ. ડુ. સી. માં લેખના સીમંતાન
જમણાવારી સંપાદી આ ભાષણ
વર્ગાંક

હા.કુ તેરમા-સીમંતની
જમણુ રે। સંખંધી
આ ભાવણુ (૦૧૮)

અત્રેનાં મોટા મંદીરમાં, સંવત ૧૯૩૪નાં
કારતેગ વદ ૬ ને દીવસે, કંકીખંધા
વાણીઆજ્ઞાનાં મળેલા
મહાજન આગળ

ફંચીલદાસ હરકીશનદાસે
વાંચી સંભળાવ્યું હતું.

ચુરત મધે

કીજાની સામે અખદુજા બેગની હવેલી વિક-
ટોરિઆ પ્રેસમાં મંછારામ બેજાભાઈએ છાપ્યું.
સન ૧૯૭૮—સંવત ૧૯૩૪.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી લિબ્રેરી-અંક
૧૦૨૬

પ્રસ્તાવના.

— ૧૦૨ —

આ બાપણુ કરવાનું આજ કારણ એ હતું કે ગયે સાલ ૫-
અતસર વરસાદની તાંણુ પડવાથી, તથા તેથી દુકાળની ધાસ્તી લા-
ગવાથી, અનાજ વીગેરેનાં અજરેામાં ભારે ઉડાઉડ ચાલી. આ
ઉપરથી અત્રેનાં મહાજનવાળાઓએ, હીંદુઓમાં ચાલતી જમણુ-
વારે તે વરસની આખર સુધી ખીલકુલ બંધ રાખવાનો ઠરાવ કરી-
ધો, જે, સોડાની તરફથી ઉપલી સુદત સુધી, કબુલ રાખવામાં આ-
વ્યો. પણ પાછળથી સોડાએ, ઉપલી ધાસ્તીથી જરા માકળા થયે-
લા ધારી, પાછી તેઓની જમણુવારે ભરી કીધી. આમ થવાથી
સોડાની રથીતી ઉપર વીચાર કરી, આ શેહેરનાં હજારે સોડાની
ઉપલી જમણુવારેથી થતી પાપમાલીનો અટકાવ કરવાની રૂડી ધા-
રણાંથી, ઉપજા મહાજનમાનાં કેટલાક સદ ગ્રહસ્થોએ તથા અત્રેનાં
ખાટા મંદીરનાં મહારાજ ગો સ્વામી શ્રી મધનલાલજીએ લગ્ન શી-
વાયની સીમંત તથા તેરમાની જમણુવારે ખીલકુલ બંધ કરવાનો
વીચાર કરી, ચાલતા સાલનાં કારતક માસની સુદ ૬ ને દીવસે,
કંઠીબંધા પાણીઆ સમરતનું મહાજન મેળવી તેઓની આગળ
પોતાનો ઉપલો વીચાર જણાવ્યો, પણ એ વીશે કેટલીક ન્યાતોનાં
આગેવાનોએ પોતાની ન્યાતોમાં પુછી જવાબ દેવાનો ઠરાવ કરા-
વ્યો, અને તે મુજબ એજ માસની વદ ૬ ને દીવસે ફરીને મહા-
જન મળનાર હતું.

આ કામમાં અત્યાર સુધી મારી તરફથી ખુલ્લી રીતે કાંઇ
પણ ભાગ લેવામાં આવ્યો નહીં હતો, પણ રખેને ઉપર જણાવેલા
ભરૂં ઇચ્છનારા સદ ગ્રહસ્થ સાહેબોનો વીચાર રદ જાય અને તેવા-
માં આ કામમાં એક બે મારા હિંસીજા મીત્રોની તરફથી જલામણુ
થવાથી, ઉપર જણાવેલે દીવસે મળનાર મહાજનમાં જહા, મચકુર

બાબતને લગતું એક બાપણ વાંચી સંભળાવતું એવા વીચારથી, આ પ્રમાણેનું એક ટુંક બાપણ તૈયાર કરી, આ કામમાં એક આગેવાની ધરાવનાર મીત્રની સાથે, ત્યાંના આમંત્ર ડુ ઉપરથી, ઉપર જણાવેલા મોટા મંદીર ખર્ચે મળેલા મહાજનમાં ગમે. કેટલીકવારે સંધ્યા સાહેબો મહા પાછી, ઉપલી જમણાકારે બાબતની ચક્રમાર આલવા અંડી અને કેટલીકવારે સુધી તેમાં કાંઈ પણ ભાગ ન લેતાં, ઉપર મુજબની ચક્રમારથી કાંઈ પણ કારણ પરીણામ નીપજે તેની આશા ન લાગવાથી, એક વાર એવા ખણ વીચાર કાઢી, કે યાંથી જુગે મોડે રક્ષાત થવી, પણ જે મીત્રની સાથે હું ત્યાં ગયો હતો, તેની તરફથી અને રોકવા ઉપરથી, અને જરા યોગ્યતાની જરૂર પડી, તોપણ કાંઈ રંગ બદલાયેલા નજર આંખે નહીં તેથી મારા મનમાં જોશ ઉત્પન્ન થયો અને તેથી એકદમ હઠી, ત્યાં ખીરાજોના મહારાજ (જે આ કામમાં ઘણી હોંસ બતાવતા હતા તથા લોકોને સાચી સમજૂતી આપતા હતા) તથા ત્યાં મળેલા સર્વે સાહેબો આગળ એ પ્રસંગને લગતું થોડુંક બોલી, તેઓની આગળ એક બાપણ વાંચી સંભળાવવાની રજા માંગી જે તેઓએ ઘણી ખુશીની સાથે આપી અને તેને એક વખણવા લામક ધીરજ અને એક ચીતે સંભળી પોતાની પ્રસન્નતા બતાવી જોડે માટે ઉપલા ગો સ્વામીજીનો તથા ત્યાં મળેલા સંધા સાહેબોનો માટે ઉપકાર આની, મારા વતની બાપણોનું મારા અંતઃકરણથી હીત હિંદી, તથા મારા કેટલાક મીત્રોની બહામણથી, આ એક, ઉતાવળથી, ટુંક, સાદું, અને મારા સરખા કમ અનુભવીની તરફથી લખાયેલું કેટલીક રીતે ખામી ભરેલું બાપણ, છપાવી બાહાર પાડવાની હીંચત ધરી છે, જેમાંથી ખામીઓ તરફ નહીં પણ તેમાંની કિતકાસી મતલબો ઉપર ખ્યાન આપી, ઉચિત છે કે હર એક

વાંચનાર સાહેબો, તે પાર પાડવાને પોતાનાં ખરા દીલથી બનવી મદત કરશે.

સુરત-નાણાવટ, ત્રીજા
કાસેબર ૧૮૭૭.

}

રંગીલદાસ હરકીસનદાસ.

તાબ્લ કલમ.

વાંચનાર સાહેબો તમે જાણીને ખુશ થશો કે આ ભા-
ષાનું વંચાણ રહ્યા પછી, થોડાકોની તરફથી કાંઈક જુજ તકરારો
આવી, પણ તેઓના મનનું સમાધાન ત્યાં ખીરાજેલા આલોક અ-
ને હોંસીજા મહારાજે કરી આપ્યાથી, સંધાઓએ એક દીલ થઈ,
તેરમા ઉપર વરો નહીં કરવાનો તથા સીમંતની બાબતમાં ફક્ત
પોતાનાં સગાંવાલાંજ જમાડવાનો ઠરાવ કીધો અને તો કોઈ ઉ-
પસો ઠરાવ તોડે તો તેને માટે કોઈ ખીજો ઠરાવ કરી, તે મહાજ-
નની આગળ મેજવાને માટે તેમાનાં સત્તર ગ્રહસ્થોને મુકરર કરવામાં
આગ્યા હતા.

રે-હ.

ભાષણ.

સદ ગ્રહસ્થ સીંહેબો—

આપ સાહેબોએ જે કારણસર અત્રે એકઠા થવાની ત-
સદી લીધી છે અને જે સંબંધી થોડીક સતરોમાં મારી નીચે મુ-
જબની સુચના છે, તેને માટે મને ખાતરી છે, કે જે તે એક લો-
ક હિતકારી તરીકે ધ્યાન આપવા યોગ્ય ઠરે, તો તે ઉપર તમારું
પુરવું ધ્યાન આપી તેને પાર પાડવાને ઘટતી મદત કર્યા વગર રે-
હેસો નહીં.

આ બાબત એવી છે કે જેણે, હાલ થોડાક માસ થયાં, આ-
પણું અત્રે ખીરાજેલાં મહારાજ ગો સ્વામી શ્રી મધનલાલજીનું,
તથા આપણું શેહરનાં માહાજન મંડળમાનાં તથા ગુજરાત મીત્ર
તથા દેશી મીત્રનાં અધીપતાઓ વીગેરે કેટલાક હિંસીલા, ચાલાક
અને પરોપકારી સદ ગ્રહસ્થોનું, અચ્છું ધ્યાન ઝેંચું છે, અને
તેને માટે જાણાવવાને ખુશી ઉપજે છે કે, તેઓની આ એક ભલી
અને લોક હિતકારી કોશિસમાં, નહીં ધરાય એટલે દરજ્જે, તેઓ-
ની અત્યાર સુધીની પણ, એક અપૂર્ણ કોશિસમાં ફતેહ પામ્યાં છે.
પણ તેની સાથે ખીજી તરફથી દલગીરી સાથે કેહેવાને જરૂર પડે
છે કે, આ બાબતનું મુળ, પેલા આપણું આપ્ના દેશની ખરાબી
ઉપર તલપી રહેનાર મહા ભયંકર અને જોરાવર દુશ્મન દુડાળ હ-
તો; પણ જેની દેહેશતથી હાલને સમયે આપણે દુર થયેલા જોષને
પરમેશ્વરનો મોટો પાડ માનવો જોષએ તથા ખરા દીલથી
તેની પાસે મારવું જોષએ કે ફરીને આવી ખરા દ્રષ્ટીથી તે ન જુ
વે. નહીં તો જે ખરાબીઓ, હાલ ચાલતી મહાભારત અને કમ-
કમાટ ભરેલી લડાઈથી, સાંભળવામાં આવે છે, તે કરતાં પણ ઓ-
ર જાદે ખરાબીઓ આપણું દેશનેજોરી પડતે. પણ આફતનું વા-

દળ વીખરાઈ ગયું અને ઈશ્વર કૃપાથી, કેહેવત મુજબ, દુખમાંથી પણ મુખ્ય ઉત્પન્ન થાય છે, તે જોવાની આપણી આગળ, તેની કેટલીક એકાણીઓ દીસવા માંડે છે.

આ બાબત એવી છે કે, જેને અત્યાર સુધી માલુ રાખ્યાથી આપણાં એક કદીમ પણ પુણ્યમાં અને એક વખતે મોટા તવનર ગણાતા શહેરની, સોભા અને મોટાઈનો અંત આણનાર અને પાએમાલી કરનારા કારણોમાંનું એક કારણ થઈ પડ્યું છે, અને કેહેવાને અક્ષોશ લાગે છે કે જે શહેર આજથી બસે વર્ષ ઉપર આપ્પા હીંદુસ્થાનનાં વેપારનું મુખ્ય મથક અને બંદર ગણાતું હતું, અને તે વખતમાં આપ્પી દુનીયાની પીઠ ઉપરનું કોઈ પણ શહેર, હાલતમાં તેની બંદરખરી કરી ન થકતું અને જ્યાંના રહેવાસીઓમાં સેંકડો માણસો કોડપતીઓ મળી આવતા હતા, તથા જે શહેરના બંદરમાં આવતા માલ ઉપરની જકાત તરીકે રૂ. ૩૦ લાખ તથા ટંકસાલની ઉપજનાં નફામાંથી રૂ. ૧૨ લાખ મળી, દર વર્ષે ૪૨ લાખ રૂપીઆ એક વખત દીલ્લીની બાદશાહીની ખાજાનીમાં જતાં હતા, તે શહેરની એટલી તો દુર દશ થઈ પડી છે કે, જ્યાં હજાર પતીઓ પણ હાલમાં ઘોડા મળી આવે છે તથા તેની આગલી સોભાની સાથે સરખાવતાં કહીએ તો એક ગાંમડાંના દેખાવ આવે છે, તો તે શું આપણને ઘોડી દલગીરી ભરેલી વાત છે.

હવે તેના કારણો તરફ જોતાં, સાફ માલમ પડે છે કે કેટલાંક કારણોથી, અત્રેનો વેપાર તુટ્યો, લોકોમાં આગ્રહ અને ઉદ્યોગ ઘટ્યો, આગળ અને મોજશાખ વધી, અને તેની સાથે બીન જરૂરીયાતનાં લખલુટ ખર્ચો જરૂરી રહ્યા, જેથી બચું કરીને, આ શહેર તેની હાલની માઠી હાલતે પોહિંચ્યું અને તેમાં નવાઈ પણ નથી. કોઈ પણ એક મોટો વેપારી યોતાનાં ત્યાંના વેપાર તુટ્યા પછી, તેની આવક કમી થયાં છતાં, ઉદ્યોગ છોડી, આગળ અને મોજશાખમાં પડે અને તેટલોજ મોટો ખર્ચ જરૂરી

સામે તો તે કેટલી મુશ્કેલી મુશ્કેલી થઈ શકે. તેમજ આ શહેરને ય-
જ્ઞ તેમાં તાબુબ ને પું નથી. હવે આ પું સ્વરૂપ રીતે જોવા છતાં
આવી રીતે થતી ખરાબીઓ ક્યાં સુધી ચાલુ રાખવી? શું હજી પ-
ણુ આખરે હાલ કરતાં વધારે માઠી હાલતે પોંદોંચવા ચાહીએ
છીએ? શું હજી પણ, આપણાં ખીજી કામોનાં વતની બાઈઓની
દયા ઉપજવનારી હાલતથી, સદીસા ચેતી અને સ્ત્રીખામણુ લઈ
તેના ધિલાભે સોંપવાની, આપણને જરૂર નથી? અને જો જરૂર
છે તો વખતસર અટકાવ કરવો જોઈએ અને એમ થાય તો જ તે-
નાં કડવા ફળોનો સ્વાદ ચાખવો નહીં પડે.

આ બાબત એટલી છે કે, જોને હાલને સમય હાથમાંથી છોડી
દેવાથી તેનાથી થતી ખરાબીઓનો અટકાવ કરવાને, ફરી એવો
પ્રસંગ આવવો મુશ્કેલ છે અને કદાચ ફરીને એવો પ્રસંગ આ-
વે, તોપણ હાલ ચાલતી ખરાબીઓ ચાલુ રહ્યાથી, પાછળથી
પસ્તાવાનાં કડવા ફળો જરૂર ચાખવા પડશે. અલખતા, હર એક
પ્રેરણકારી અને લોક હિતકારી કામોની શરૂઆત, મુશ્કેલી આ-
ને નાહિએથી વીટલાઈથી હોય છે, તોપણ એવાં કામોમાં છે-
વટ સુધી હોંસ અને આગ્રહ જમી રાખ્યાં તો ફતેહનો દરખાસ્તો ને-
જીક છે. એવાં કામોમાં તો મુશ્કેલી અને અટકાવો હોવાજ જો-
ઈએ, પણ તેથી જો એક વખત હાર ખાઈ ઉંચા બેઠા તો તે-
થી ઓર વધારે ખરાબી બરેલાં પરીણાંમાં નીપજે છે, અને ગય-
લી તક ફરી આવતી નથી એટલે પાછળથી પસ્તાવો થાય છે. મા-
ટે જો કાંમ આરંભું તેને મુરું કરવાની જો હંમેસ ટેવ રાખી હોય
તો, જશ અને ફતેહ આગળ છે, પણ પેહેલાથીજ તેઓની આ-
શા રાખી શકાતી નથી. જો પ્રમાણે હર એક કામની અગત્યતા,
તે પ્રમાણે તેમાં મુશ્કેલીઓ રહેલી છે, તોપણ જો એક વખત,
હોંસત અને હોંસની મદદ લઈ તેને દુર કરવામાં આવી તો, પછી
જે મુશ્કેલીનો અધરો અને ઉંચો પહાડ અહડતાં વાર લાગતી
નથી.

હવે દુકમાં ફેરેલાં, આ બાબત એ છે કે, જેને એક અની-
તી ભરેલી-ખીન જરૂરીઆતની-શરમ ભરેલી અને અધદીત વસા
કરવાની, એક પાયમાલી કરનાર હોંસ અને ધારાધ કહીએ તો
આણે; જે બાબત ઉપર અત્રે, હું થોડુંક વધારે બોલવાની રજા
લઉં છઉં.

પેહેલી બાબત એ છે કે, આપણા લોકોમાં લાંબી મુદત થ-
યાં, આપણાં વડીલો, સીમંતને પ્રસંગે પોતાને ત્યાં પોતાનાં કેટ-
લાક ન્યાતીજા બાધએને તથા દોસ્ત આશનાએને, એ બાબત-
ની ખુશાલી તરીએ જ્યારૂંત આપતા હતા અને તે રીવાજની આ-
પણથી ના કહી શકાતી નથી, તોપણ તેની સાથે એટલું તો યાદ રા-
ખવું જોઈએ કે, જે દરજ્જે તે રીવાજ હાલ એક કર દાખલ તથા ઉ-
ડાઉપણાંના પત્રાજી ભરેલા આકારનું રૂપ ધારણ કરી બેઠો છે તેમ
તો કોઈથી કહી શકાય નહીં. વળી તેની સાથે એ રીવાજને તે વ-
ખતનાં બધાજ લોકો પસંદ કરી, તેને અધદીત નોહાતા ગણતાં
તેમ પણ હોય એમ નથી. હાલ પણ આપણે જોઈએ છઈએ કે
દુકાનક સમગ્ર તો આવી જમણુકારોમાં તેને નથીત સમજી બા-
ગ લેતા નથી, અને તે વીચિત્રી સાચેતી આપણાં પોતાનાં શાઓ-
થી પણ મળી આવશે. હવે કોઈ સવાલ કરે કે જો એમજ હોય
તો, આ રીવાજને આપણાં વડીલો કેમ જરૂરી કરતે અને અધા-
વતે ? શું તેઓ બેવકુફ હતાં ? જેનાં જવાબમાં મારે એટલુંજ ફેરે-
વાનું છે કે કદાચ તેઓ બેવકુફ નહીં હશે, તોપણ એ રીવાજને
જન્મ આપ્યાનાં તેઓને કેટલાક કારણો હતાં જે આપણને ખી-
લકુલ નથી. એક તો એ કે આપણી હાલની તથા તે વખતની તે-
ઓની નાણાં સંબંધી હાલતમાં ખોટો ફરક હતો, અને તેથી એ
રીવાજ તેઓને વધારે અનુકુળ હતો, જે આપણી હાલની સ્થી-
તીને ખીલકુલ છાજતો નથી. ખીજું એ રીવાજનું મુળ કારણ એ
હતું કે, આ પ્રસંગને એક ખુલ્લ ભરેલા મણુવા કરતાં, આકૃત બ-

રણા ગણનાં અને હજી પણ કેટલાક વ્રધ અને સમગ્ર માણસો
ન તેને ધીરે તેમ જાણનાં સાંભળીએ છઈએ.

એ રીતે તેને આકૃત બદલો પ્રસંગ બાણી, પેલી અવસર
વાળી ઓરતને ખુશી આનંદમાં રાખવા માટે, સુંદર કપડા તથા
નવરસથી શણગારી ખુશ રાખતા (જેમાં ઓરતો એક બાદ સુ-
ખ તથા બાહ્યો સમજે છે) તથા પોતાનાં દોસ્ત આશના તથા
કેટલાક ન્યાતીકા બાંધીને પોતાને ત્યાં ઉપર મુજબ જમવા નો-
તરતા, અને તેજ મુજબ પાછળથી પેલા દોસ્ત આસનાએ પણ
પેલી ઓરત તથા બચ્ચાને સારા અને પુટ્ટી આપતો ઓરાક મ-
ળે, એવા હેતુથી તેઓને ઘેર તેડતા અને જે રીવાજ હજી સુધી
આપણે ચાલતો આવેલો જોઈએ છઈએ. વળી વધારે સામેતી
એ ધીરે જોઈતી હોય તો, જે, એ પ્રસંગે શાસ્ત્ર મુજબ ક્રીયા ક-
રાવવામાં આવે છે તેની પણ મુખ્ય મતલબ તો એજ છે કે દેવતા
તથા પોતાનાં પૂર્વજોને પ્રસન્ન કરવા અને આ કામમાં શાહાય કરે
અને ઘેર મુજર અને તેને માટે કાંઈ ઓરાદ કરવી જોઈએ. અને
બાળનને એક સહથી ઉત્તમ ઓરાદ સમજી તેવા ઉપર ખરા હક
ધરાવનારાઓને તથા સુખાત્ર માણસોને દાખલ કરતાં. હવે એ ઉ-
પર સહથી પેહેલો હક દેવ દેવસ્થાનોનો તથા બ્રાહ્મણોનો તથા
તેથી ઉતરતો પોતાનાં નજીકનાં સગાં વાહાબાઓનો છે પણ તે સી-
વાયનાં ખીજ વગર હકવાળાઓને, કોઈ સામેલ કરે, ધ્યા કોઈ
ધાય તો બંધિને માથે સરખોજ દાશ બેસે છે. જેમ કોઈ શખસ
પોતાનું એક નવું મકાન બંધાવે અને તેની વાસ્તુ ક્રીયા કરી તેનાં
ઉપર ખરા હક ધરાવનારાઓને ઓરાદ ન આપતા ખીજાઓને
આપે યા કોઈ લે તો બંધિને માથે દાશ બેસે છે, તેમજ ઉપલી
બાબતમાં પણ સમજવું. હવે ઉપલી સીમંતનો રીવાજ, જે ઉપ-
ર જણાવેલી ઉમદા અને ઉડી મતલબોથી તથા આપણાં વડીલો-
ની ઉંમી રીતોને યોગ્ય આજ્ઞાથી જન્મ પામેલો, તે રીવાજ

આપણી હાલની સ્થિતિને ખીલકુલ અયોગ્ય છતાં, તેની અસલ મતલબો ઉપર પાણી ફેરવી તેથી આપણી તથા આપણી હવે પછીની ઓલાદની અમણીત ખરાબીઓ છતાં તેને વળગી રહીએ તો તેમાં શું ડહાપણ ભરેલું તથા આપણું વડીલોનું માન રાખવા જેવું છે. કદાચ એમ ધારો કે આપણું વડીલો જેવાથી આ રીવાજ તીકળીયો છે, તેઓ જો આપણી સમગ્રી ખરાબીઓ ઉપરથી જોઈ શકતા હોત તો તેઓ પણ તેઓનાં રીવાજને આવે દાખ કારક અને હસવા જોગ કરી મુકેલો જોઈ તથા તેઓની સાચી મતલબો ઉંધી વળેલી જોઈ, માફા પસ્તાવામાં પડતે. વળી ખીલકુલ રીતે જોતાં પણ એ રીવાજ ધણે હસવા યોગ્ય તથા બેવકુફી ભરેલો થઈ પડે છે, તે એવી રીતે કે, કોઈ પણ વેપારી પોતાનું વહાણ બંદરે પોહાંત્યા અગાઉ, ભર દરીએ છતાં, જો તે વહાણની સલામતી આવે અને કદાચ તે પાછળથી ખરાબા ઉપર અહાડી પૂની મરુ અથવા બાંગી પડ્યું, તો પેલા વેપારીને લોકો શું કહેશે.

એવ કમાણે મરુની આમતમાં પણ જો રીસજ આવ્યો છે તથા હજી આપણે અધાવીએ છીએ તેનાં પણ મુળ કારણો અને મુળ મતલબો ઉંધી વખણાવી ખરાબીનો કાંઈ પાર રહ્યો નથી. કેટલાક સમજી તો આ બાબતની જમાણવારોમાં, સીમ-તની જમાણવારો અરુક નશ્તીત ગણી, બાગ લેતા તથા, કોઈ પણ માણસ-ક્યાં અરુ-ક્યાં જીવાન, કે ક્યાં ધરુક, ગમે ઓરત, યા મરદ મરે અને તેની પાછળ જો કાંઈ ખરચ કરવામાં આવે તો તે કાંઈ જ નહીં પણ તેની પાછળ ખેરાદ દાખલ ગણાવવું જોઈએ અને તેમાં પણ ઉપર જણાવેલા ખરા હકદારો રીવાજોનાં દાખલ કરવાથી દોષ બેસવો જોઈએ.

હવે ઉપર જણાવેલા બંધે રીવાજોથી થતી ખરાબીઓ તરફ નજર કરતાં તથા આપણી હાલની સ્થિતિની માહાર જઈ, વડીલો.

ની સ્થિતિ સાથે બરેબરી કરી ખીજી તેઓનાં ધણાંક સારા રી-
વાજાને પડતા સુધી, મચકુર રીવાજોને, તેઓથી અમણીવ ખરા,
ખીઓ છતાં, વળગી રહેવામાં, કાંઈ પણ તેઓનું આત્મ રાખીએ
છહએ, એમ કદી પણ સમજવું નહીં, પણ તેમ કીનાથી તો લે-
ઓને, આપણી પોતાની મુખામયી આપણી થયેલી ખરાખી
તથા પાએમાણીનાં, (અસલ મતજનોથી અંગણપણને લી-
ધે, ખીજી લોકોમાં) મુખ ગણાંરીએ છહએ તથા આપણા સંધા
દુખાનો દોશ તેઓને માથે વાંખીએ છહએ. પણ વાસ્તવિક રીતે
જો કહીએ તો કદાચ આલે કે આપણી જે હાલની દુરદશા જોવા-
માં આવે છે, તે ખીજું કાંઈજ નહીં પણ તેઓનાં નીતી અને ક-
હાપણુ બરેબા રસઓ અને રીતોથી ઉલટા અને ખારહાર જવાથી,
તેના ફળો અને તેની એક સજ્જ તરીએ છે.

ક્યાં સંસારી કે ક્યાં રાજદવારી, કે ક્યાં ખીજી હર કોઈ આ-
ખતમાં, સ્થિતિ અને વખતને અનુસરીને હંમેશા ફેરફાર થતા
જોવામાં આવે છે. સંસારી ખાખતોમાં જોતાં આપણે ચોતેજ
આપણુ જોવરામાં, પોશાકોમાં તથા ખાનપાનોમાં, કેટલો ફેર-
ફાર કીધો છે. રાજદવારી ખાખતમાં પણ તેમજ જોઈએ છહએ,
આપણી સરકાર પણ લોકોની બદલાતી જતી સ્થિતિ અને રીતો
પ્રમાણે દરેક વર્ષે કાયદાઓમાં કેટલો ફેરફાર કરતી જતી છે, માટે
જેમ જમાનાનું ચક્ર હંમેશા ફરતું રહે છે, તેમ આપણે પણ
આપણુ સંસારીક સુખ દુખને લગતા રીવાજોમાં ફેરફાર કરતા
રહેવું જોઈએ.

સુશીની બલ છે કે આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે, આપણું
મહાસજ્જ તથા મહાજનવાળા વીમેરે સદ્યહસ્યો, કારતેમ સુદ પ ની
સુદત સુધી કાંઈ પણ જાતની જમણુવારોને અટકાવવાની તેઓની
મુખ કોશિશમાં ફતેહ પામ્યાં હતા. હાલમાં ફરીને જમન શીત્રાખની,
મરણુ તથા સીમન્તની જમણુવારોનો, હંમેશ મુધીનો અટકાવ ક-

રવાને તેઓની કોથેસ આવે છે. પણ લોકો પોતાનું ક્ષિત ન સમ-
જવાથી તથા કુટલીક ન્યાતોનાં આગેવાનોની તરફથી હરકતોને લી-
ધે, ઉપલા ભણુ ઇચ્છનારા અને સદગ્રહરમીનું પાન રહે એમ કહી
ધારતો નથી.

ઉપલા બધે નરકટાઈ ભરેલા તથા પાપેમાલી કરનારા રીવા-
જોનો અટકાવ કરવાની દરમ્યેક ન્યાતોનાં આગેવાનોની પેઠેલી ફ-
રજ હતી, પણ દલગીરીની વાત છે કે તેઓ તરફની આવા કામોમાં
ચોડી જ મદત જોવામાં આવે છે. આ કામોમાં તેઓની ફરજ છે
કે તેઓએ મદત કરવી જોઈએ અને તે તેઓએ જાણવું જોઈએ
અને જો તેમ કરવામાં આવે તોજ તેઓ પોતાનું માન મરતજો
પોતાનાં ન્યાતીલા ભાઈઓમાં જળવી શકે. તેઓ તરફથી ચોખ્ખી
રીતે આવી ફરજો અદા કરવા ઉપર તેઓનાં સેંકડો ન્યાતીલા ભા-
ઈઓનાં સુખનો આધાર રહેલા છે, એથી તેઓ અંજાણુ નહીં
હશે, પણ અશ્વેશાસની વાત છે કે, આમાનું કાંઈ જોવામાં આવ-
તું નથી. તેઓની ફરજ છે કે પોતાની ન્યાતોમાં કહ્યા કહ્યા રીવા-
જો કાઢી નાખવાથી, તથા કહ્યા કહ્યા નવા દાખલ કરવાથી, જો-
કોનું ભણુ થાય છે, કેવી રીતે મુશ્કેલી પડી દુર યઈ શકે છે તથા
કળ્યા આ કંકાસનો મુજો કેવી રીતે જડુબથી ઉખેડી શકાય છે, તે
ઉપર તેઓએ ધ્યાન આપવું જોઈએ. અને જો એ પ્રમાણે તે-
ઓની તરફથી પોતાની ફરજો ખીનપક્ષપાતપણે, તથા નીર્મળ મન-
થી બજાવવામાં આવી હોત તો, તેઓના દર એક ન્યાતીલાભાઈ-
ઓની પ્રીતી તથા માન તેઓ મેળવ્યા વગર રહેત નહીં. પણ તે-
વી રીતે નહીં વર્તવાથી, તેથી ઉલટું જોવામાં આવે છે. બધે પ-
ક્ષવાળાઓને એક ખીજાઓનું અપમાન કરતાં, સ્વીયરક્તડખડત
તથા એક ખીજાઓની તરફ અદેખાઈ તથા ક્રીનાંઓની નજરથી
જોતાં થણુ કરીને સંઘળી ન્યાતોમાં હમિસ જોવામાં આવે છે.
અને વારંવાર રીતે જો કહીએ તો બધી ખરાખીઓનો ઉપકો

ઉપર મુજબ અદા નહીં કરનારા કેટલાક આગેવાનોને ધરે છે. હવે જે બીજી રીતે જોતાં, આવી બાબતોમાં ફરજ અદા કરનારા કેટલાક આગેવાને થી, બીજા દેશોમાં અને મુખ્યત્વે કરીને આપણી ઉપર રાજકરતાઓનાં દેશોમાં, લોકોની સ્થિતિમાં કેટલા માટે ફરફાર થયેલા જોઈએ છઈએ. તેઓમાં જેવી જુદી જુદી મંડળી, શા સભાઓ હોય છે તેમજ આપણામાં દર એક બાબત અને તેના ઉપરીઓ સમજવા. પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે, ઉપલા દેશોના લોકોની સ્થિતિમાં જે સારા અને માટે તકાવત જોવામાં આવે છે, તે તેઓનાં આગેવાનોની સમજ શક્તિ અને વર્તણૂક ઉપર આધાર રાખે છે.

ઉપર મુજબ કહેવાની એક સામેતી અને દાખલા તરીકે કેહેતા, હાલ આઠ દશ વર્ષની વાત ઉપર, સૌંધ પ્રાંતમાં એક ઠાઠા નામનો શહેરમાં, ત્યાંની મુસલમાન કોમમાં આપણા જેવાજ કેટલાક રીવાજો તેઓનાં વડીલોથી ચાલતા આવેલા હતાં, અને તેઓનાં પણ આપણી માફક, અસલ રીવાજોને ખરાબીનું ડરામણુ રૂપ આપી દેવાથી, લોકોની હાલત છેક દુરબળ થઈ ગઈ હતી, જે ઉપરથી તે જમાતનાં કેટલાક આગેવાનોએ તે તરફ ધ્યાન આપી, તેમાંના કેટલાક રીવાજોને જડમુળથી કાઢાડી નાંખી તથા કેટલાકોમાં થઈતો ફરફાર કરી બાહ્ય સારાં ફળો નીપજાવ્યાં અને તેઓની આ તારીફ લાયક કોશિસને માટે સરકાર તરફથી પણ સારી સામર્થ્ય મળી, જેની વીગત સાંધેનું એક ચોપાનીશ્વું પણ છપાઈ બાહાર પડવામાં આવ્યું હતું.

હવે ફક્તમાં, આપ સાહેબોનો વધારે વખત ન રાકતાં એટલુંજ કેહેવા માંડું છઈ કે આ કામમાં સંધા સાહેબોએ એક દીલ થઈ, આપણા ધર્મચુર અને આપણી કોમનાં બીજા આપણી બધું ધરજનારા સાહેબો, આપણા સારાને માટે જે આ દુલ્લ કામ પાર પાડવાને આટલી તસદી લે છે, તેઓને તેમાં મદત કર-

વી જોઈએ, અને જેમ ઉપર જાણવેલી બાબતમાં મચકુર ફેર-
નાં આગેવાનો પોતાનાં કામમાં ફોફ પાડ્યાં હતા, તેમ આ કામ-
માં પણ મને ઉમેદ છે કે, તેમ થશે.

બીજી તરફ વળી આ કામ ઉઠાવનાર સાહેબોને પણ મારી
તરફની ભાષાઓ છે કે, જે કામ તમોએ હાથ ઉપર લીધું છે,
તે કામમાં ગમે તેટલી હરકતો પડે તથા લોકો ઉપવાદ સાંભળવા-
માં આવે તેપણુ તે ઉપર કાંઈ ધ્યાન ન આપતાં, હાથમાં લીધેલું
કામ છોડવું નહીં, કેમકે હાલ તો કદાચ કેટલાક લોકો તમારી કોઈ-
સતી કર, તેઓની ખેસમજ અને હકીલોઈને લીધે જાણી શકશે
નહીં. તોપણ પાછળથી તેના સારા ફજો આપ્યાં પછી, તેઓ
તમા તેઓની પછીની જોખાદ તમને કદી બુલશે નહીં, એ-
મ હું ખાતરી કરું છું. જેમ એક માખાપ, પોતાનાં બચ્ચાં
ને રોમ કસડામાં બાંધે તે બચ્ચાંની ઓસડ પીવાની હક અને તો-
શન સમુદ્ધિ નહોતાં તેના જવાબે બાંધે થોડો જોર જુલમ કરે-
છે, એવી કર તે બચ્ચું પાછળથી સાદું થયા પછી સમજે છે,
તેમ આ કામમાં પણ જો અગત્ય પડે તો (બને ત્યાં સુધી સમજુ-
તીથી રાજ રાખી) કોઈ પણ તેના ઉપાયથી હરકતો દૂર કરવી
પણ આશા છે કે આ સુખ અને લોક હિતકારી કામમાં, કોઈ
પણ અપસંદ યા અપસો, પોતાનાં હજારો ન્યાતીના બાધઓના
બાબતી તથા દુઃખ રાજનારી બાબતમાં, આડા પડી એક નિર્દય
અને ખેસમજનો પોતાને માથે અપજવશ ન લેતાં, જોડી નજરથી
પોતાનાં ખરા દીલથી મદત આપશે.

હવે આ ભાષણ બંધ કરવી વખતે દર એક ન્યાતીનાં આ-
ગેવાન સાહેબોને, મારી છેલ્લી અને ફરીને એટલીજ ભલામણ
છે કે તમારી માહોમયની જો કોઈ પણ લોકસારો ફોપ તો હજી
લ સમે એક ફોર સુધી, આ કામમાં તમે પેહેલ કાઢાડો કે નથી
બીજી આપણી હીંદુ માતીનાં આગેવાનોને પણ તમારો અપસંદ

